

Mikołaj Rogiński

Instytucjonalizacja Wikipedii : prawie jak hipisi

Problemy Zarządzania 9/2, 193-204

2011

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Instytucjonalizacja Wikipedii – prawie jak hipisi

Mikołaj Rogiński

Wokół Wikipedii – sieciowej encyklopedii tworzonej w modelu open source – od czasu jej powstania skupiona jest liczna grupa redaktorów, określana mianem „społeczności Wikipedystów”. Polska edycja projektu jest jedną z największych pod względem liczby artykułów. W wyniku interakcji kilku tysięcy osób regularnie wnoszących swój wkład i uczestniczących w życiu społeczności Wikipedystów powstały instytucje o różnym stopniu złożoności i o różnym stopniu stabilności. Artykuł przedstawia wyniki badania jakościowego, którego celem było określenie, na jakim etapie procesu instytucjonalizacji znajdują się wybrane struktury w polskiej edycji Wikipedii. Ze względu na dynamicznie zmieniające się otoczenie procesy instytucjonalizacji zachodzą w niej w sposób szybszy niż w organizacjach, w których otoczenie jest bardziej stabilne.

1. Wstęp

W artykule opisano wyniki badania jakościowego, którego celem była próba odpowiedzi na pytanie, w jaki sposób przebiegał proces instytucjonalizacji Wikipedii – organizacji¹ istniejącej wyłącznie w Internecie – oraz w jakim stopniu zostały zinstytucjonalizowane wybrane struktury.

W pierwszej części artykułu scharakteryzowano, na podstawie literatury, termin „instytucja” stanowiący główną kategorię teoretyczną badania. Przedstawiono także ogólny model procesu instytucjonalizacji, zgodnie z którym dokonano analizy materiału źródłowego w części empirycznej oraz opisano metodologię badania. Drugą część – empiryczną – rozpoczyna krótkie przedstawienie historii Wikipedii. Zaprezentowano także jej analizę pod kątem wybranych instytucji, które wytworzyły się w toku rozwoju organizacji. W ostatniej części omówiono wnioski z badania oraz pokazano pewne jego ograniczenia wraz z propozycjami kierunków dalszych prac.

2. Instytucje i informatyka

W kontekście organizacji pojęcie instytucji pojawiło się w literaturze w latach 40. XX w. Jednym z powodów wzrostu zainteresowania tym zagadnieniem było wydanie przetłumaczonych na język angielski dzieł M. Webera dotyczących biurokracji (Scott 2001: 21). Od tego czasu ter-

min „instytucja” nie doczekał się w naukach społecznych jednej, ogólnie przyjętej definicji.

Zgodnie z koncepcją zaproponowaną przez Bergera i Luckmanna (2010) o instytucjach, będących efektem końcowym procesu instytucjonalizacji, można mówić, gdy „pewne rodzaje działań dokonują wzajemnej typizacji tych działań, które przekształciły się w nawyk”. Dzięki temu możliwe jest rozwiązywanie powtarzających się problemów (działanie w konkretnych sytuacjach) przy minimalizacji wysiłku potrzebnego na podjęcie decyzji co do sposobu postępowania. W efekcie typizacji, powstających wraz z wchodzeniem jednostek danej społeczności w interakcje, możliwe jest przewidywanie zachowania innych. Ważnymi cechami instytucji są ich historyczność i obiektywność. Istotą pierwszej właściwości jest uznanie, że powstają one w wyniku procesu, a nie pojedynczego zdarzenia. Z kolei o obiektywności można mówić, gdy instytucje postrzegane są jako istniejące w rzeczywistości – w oderwaniu od jednostek, których dotyczą. Obiektywizacja postępuje wraz z transmisją instytucji na nowe pokolenia; jej stopień rośnie wraz z czasem.

Podobnie instytucje definiuje Scott (2001: 49), według którego są to trwałe struktury społeczne złożone z elementów symbolicznych, działań społecznych oraz zasobów materialnych. Wyróżniają się ponadto trudnością wprowadzania w nich zmian oraz tym, że w celu utrzymania i odtwarzania są przekazywane pomiędzy pokoleniami. Przykładem instytucji, według Scotta, mogą być reguły, normy i przekonania. Są one tworzone i ewoluują w procesie interakcji członków danej społeczności, a elementem niezbędnym do ich istnienia jest człowiek. Wśród instytucji można wyróżnić te, które zostały stworzone bezpośrednio, oraz te, które wytworzyły się samoistnie wraz z upływem czasu, jak np. prawo zwyczajowe (North 1990). Instytucjonalizację uważa się za formę formalizacji, a jej celem jest utrzymanie kierunku przeprowadzonych w organizacji zmian (Kostera i in. 2002: 392).

W celu prześledzenia, jak przebiega proces instytucjonalizacji w wymiarze organizacji, Tolbert i Zucker (1999: 175–178) zaproponowały ogólny model, w którym wyróżnione zostały trzy zasadnicze fazy: *habitualizacja*, *obiektywizacja* i *sedymentacja*.

W fazie pierwszej w celu rozwiązania określonego problemu są tworzone nowe struktury, które następnie są formalizowane. Rozwiązania te są często zapożyczane z innych organizacji, lecz nie są znane poza wąskim kręgiem zainteresowanych; charakteryzują się również małą trwałością. Ten etap omawianego procesu określany jest mianem preinstytucjonalizacji.

W drugiej fazie – obiektywizacji – rodzi się konsensus wśród zainteresowanych co do użyteczności stworzonych struktur. Jego efektem jest dalsze rozprzestrzenianie się tych rozwiązań. Autorki podkreślają, że dużo łatwiejsza jest dla organizacji adopcja rozwiązań już istniejących niż generowanie nowych. Istotnym czynnikiem decydującym o sukcesie rozprzestrzenienia i zaaprobowania danej struktury są tzw. mistrzowie (*champions*) – jed-

nostki, którym osobiście zależy na jej promowaniu. Ich rolą jest zdefiniowanie problemu, którego rozwiązanie zapewni nowa struktura oraz empiryczne i logiczne uzasadnienie, w jaki sposób rozwiąże ona przedstawiony problem. Etap ten, nazwany półinstytucjonalizacją, cechuje większa stabilność wypracowanych rozwiązań niż w poprzedniej fazie. Podlegają one jednak, z racji swojej nowości, częstemu sprawdzaniu, czy są wystarczająco efektywne.

Sedymentację – ostatnią fazę procesu instytucjonalizacji – charakteryzuje pełne rozproszenie struktur w organizacji oraz długi okres ich istnienia. W tym stadium instytucje odznaczają się największą trwałością (która jednak nie jest bezwzględna). Ten etap uznaje się za pełną instytucjonalizację.

Problem instytucjonalizacji w kontekście informatyki był już wcześniej poruszany w literaturze (por. Tenenberg 2008; Hung 2000). Pod tym kątem zostały także przebadane organizacje (społeczności) istniejące w cyberprzestrzeni. Jak zauważono, w ich przypadku instytucje są być może nawet bardziej potrzebne niż w życiu codziennym. Przestrzeń wirtualna opiera się w większym stopniu na anarchii niż na ładzie i podstawowe zasady obowiązujące w danym świecie wirtualnym wprowadzane są przez jego twórców. W przypadku przedsięwzięć bardziej złożonych – takich, w których użytkownicy tworzą nowe treści – jest to zadanie trudniejsze, ponieważ mechanizmy instytucjonalizacji muszą wytworzyć się w drodze interakcji członków danej organizacji (Bogdanovych 2007).

W niniejszej pracy tło stanowią organizacje bazujące na modelu *open source* (otwarte źródła). Typ ten wywodzi się bezpośrednio z metody tworzenia oprogramowania, określanej czasem mianem paradygmatu (Goode 2005; Mateos-Garcia i Steinmueller 2003). Charakteryzuje się ona publiczną dostępnością kodu źródłowego, który może być dowolnie modyfikowany przez wszystkich chętnych (Szpunar 2008). Tomaszewski (2009) określił takie organizacje jako sieciowe struktury oparte na wiedzy. Przykładami otwartoźródłowych projektów informatycznych są np. system operacyjny GNU/Linux czy przeglądarka Firefox. Współpraca i wymiana informacji pomiędzy poszczególnymi uczestnikami odbywa się w nich praktycznie wyłącznie za pośrednictwem Internetu. Zagadnienie instytucjonalizacji w projektach *open source* zostało poruszone m.in. w studium przypadku opisującym projekt Debian – jedną z dystrybucji systemu GNU/Linux (Mateos-Garcia i Steinmueller 2008). Ciekawe porównanie projektów *open source* do średniowiecznych gildii przedstawił Merges (2004).

3. Metodologia

Przedstawione w artykule badanie zostało przeprowadzone z perspektywy paradygmatu interpretatywnego (Burrell i Morgan 1979). Jego przedmiotem była polska edycja Wikipedii. O takim wyborze obiektu badania zdecydowało kilka czynników. Po pierwsze Wikipedia jest organizacją dużą – aktyw-

nie udziela się w niej kilka tysięcy osób, a zarejestrowanych jest ponad 350 000. Wszyscy użytkownicy napisali ponad 700 000 artykułów. Ze względu na swoją złożoność, wyrażaną zarówno liczbą artykułów, jak i liczbą osób wnoszących do niej wkład, wytworzyły się specyficzne dla tego projektu instytucje. Po drugie Wikipedia jest tworzona zgodnie z konwencją *open source*, a tego typu przedsięwzięcia są tworem stosunkowo nowym.

Jakościowy projekt badawczy dotyczący instytucjonalizacji Wikipedii przeprowadzono w okresie styczeń–czerwiec 2010 r. Wykorzystano w nim dorobek antropologii organizacji (Kostera 2003). Wybór ten podyktowany był tym, że paradygmat interpretatywny (Konecki 2000; Kostera 2003) najlepiej odpowiadał postawie ontologicznej autora. Istotną również była specyfika tematu. Właśnie z uwagi na to, badanie ma charakter eksploracyjny, a nie wyjaśniający (Marshall i Rossman 2006: 34, 53). Celem pierwszego etapu, w którym posłużono się metodą obserwacji nieuczestniczącej, był wybór struktur spełniających łącznie dwa kryteria: istotności dla rozwoju projektu oraz dużego stopnia rozprzestrzenienia wśród Wikipedystów. W jego efekcie dalsza analiza dotyczyła podstawowych zasad działania organizacji, witania nowych użytkowników, podejmowania decyzji w drodze głosowań, a także przyznawania uprawnień administratora.

Na drugi etap badania składała się analiza treści stron „technicznych” oraz wypowiedzi uczestników (zamieszczonych na stronach dyskusji i wysyłanych na listę dyskusyjną) dotyczących wybranych w poprzednim kroku obszarów. Celem było ustalenie genezy wybranych rozwiązań, ścieżki ich ewolucji oraz próba oceny stopnia ich instytucjonalizacji. Takie podejście zastosowano, by poznać, w jaki sposób instytucje postrzegane są przez samych Wikipedystów.

W przypadku pierwszego źródła – Wikipedii – dostęp do materiału był ułatwiony dzięki temu, że wersje historyczne wszystkich stron podlegają automatycznej archiwizacji. Jest to cecha charakterystyczna oprogramowania *MediaWiki* będącego silnikiem encyklopedii. Dzięki temu istnieje możliwość ich przejrzenia od pierwszego wpisu aż do chwili obecnej. Drugie źródło stanowiła lista dyskusyjna polskiej Wikipedii – miejsce wymiany poglądów osób zaangażowanych w projekt. W tym przypadku dostęp do informacji także nie był w żaden sposób ograniczony, ponieważ całe archiwum wypowiedzi od listopada 2002 r., czyli od początku istnienia listy, jest publicznie dostępne.

We wszystkich cytowanych wypowiedziach wstawiono polskie znaki oraz poprawiono drobne błędy. W celu zachowania anonimowości autorom przypisano identyfikatory nie mające związku z ich pseudonimami. Na początku każdego cytatu podano identyfikator autora oraz datę wpisu.

Proces instytucjonalizacji Wikipedii przeanalizowano z wykorzystaniem modelu Tolbert i Zucker. Jak zauważyła Gąciarz (2004: 39), jest on szczególnie przydatny do badania „spontanicznej bądź sterowanej »twórczości instytucjonalnej«, a taka właśnie ma miejsce w opisanym przypadku.

4. Wikipedia

Wikipedia znajdowała się w czerwcu 2010 r. na 6. miejscu w rankingu najpopularniejszych serwisów internetowych na świecie i na 9. w Polsce (Alexa.com 2010). Jej historia zaczęła się w marcu 2000, kiedy powstał projekt Nupedia stworzony przez amerykańskiego biznesmena Jimmiego Walesa. Była to encyklopedia sieciowa, do której każdy mógł wnieść swój wkład. Przed upublicznieniem podlegał on jednak recenzji, co znacznie spowalniało rozwój. Przez 3,5 roku istnienia utworzono 24 artykuły w wersjach zatwierdzonych, a nad około 70 toczyły się prace.

15 stycznia 2001 r. autor Nupedii uruchomił Wikipedię – kolejny serwis mający w założeniu funkcjonować jako encyklopedia internetowa. Istotna różnica pomiędzy nią a pierwszym przedsięwzięciem polegała na zastosowaniu w Wikipedii podejścia, zgodnie z którym edytować mógł ją każdy chętny dysponujący dostępem do sieci i przeglądarką internetową, a jego wkład był natychmiast upubliczniany. Osoby tym zainteresowane podzielone zostały na dwie podstawowe grupy: użytkowników anonimowych i zarejestrowanych. Pierwsi figurowali w historii zmian stron jako numery IP komputerów, z których dokonano edycji. Drudzy z kolei występowali tam pod pseudonimem, który wybrali sobie przy rejestracji.

Data	Liczba edytujących	Liczba artykułów
Styczeń 2002	13	662
Styczeń 2003	32	7 400
Styczeń 2004	84	21 000
Styczeń 2005	394	52 000
Styczeń 2006	1 039	209 000
Styczeń 2007	2 034	340 000
Styczeń 2008	2 007	461 000
Styczeń 2009	2 221	573 000
Styczeń 2010	1 967	674 000

Tab. 1. Liczba artykułów i osób edytujących polską edycję Wikipedii. Źródło: opracowanie własne na podstawie Wikistats 2010. Wikimedia Statistics, <http://stats.wikimedia.org/PL/>, dostęp 7.06.2010.

Podobne podejście do zarządzania jest również stosowane przy tworzeniu oprogramowania *open source* (Raymond 1999). Projekt, ze względu na przyjęty model rozwoju, jest określany jako „demokratyczna anarchia” (Muller-Seitz i Reger 2010). Charakter polskiej Wikipedii dobrze oddał jeden z członków jej społeczności, stwierdzając, że:

Wiki 4 (26.01.2005): Zawsze jest radocha pobawić się w „demokratę”, że Wikipedia to prawie jak hipisi, wszystko „transparency” i pełna wolność.

Polska edycja serwisu została uruchomiona we wrześniu 2001 r. Od tego czasu do czerwca 2010 r. powstało ponad 700 000 haseł, a liczba utworzonych kont przekraczała 350 000. Każdego miesiąca od początku 2007 r. treść Wikipedii była modyfikowana przez około 2 000 różnych osób². Ogółem do lutego 2010 r. blisko 21 000 zarejestrowanych użytkowników miało na swoim koncie co najmniej 10 edycji (Wikistats 2010). Rozwój projektu mierzony liczbą edytujących i liczbą artykułów przedstawiono w tabeli 1.

5. Instytucje a Wikipedia

Wikipedia jest organizacją istniejącą w zasadzie wyłącznie w sieci. Na jej instytucjonalizację miały wpływ dwa główne czynniki: rosnąca popularność projektu, w wyniku czego gwałtownie zwiększała się liczba jego użytkowników, oraz przyjęty model rozwoju, zgodnie z którym każdy może wnieść do niej swój wkład.

Fundamentem, który ukształtował ramy współpracy i formę organizacji, są zasady podstawowe, do których zaliczają się m.in. konsensus, neutralny punkt widzenia czy zakaz przedstawiania twórczości własnej. Są to powszechnie akceptowane rozwiązania, które przeniesiono do polskiej Wikipedii z jej anglojęzycznego pierwowzoru. O ich kształcie zdecydowali twórcy projektu. Zasady te można określić mianem instytucji, ponieważ są one dla wszystkich Wikipedystów czymś oczywistym, czego nie należy podważać.

Warto w tym miejscu zwrócić uwagę na mechanizm transmisji zasad między kolejnymi pokoleniami³ użytkowników. Istnieje zwyczaj, że każdy nowy Wikipedysta jest witany przez kogoś z większym stażem. Sprowadza się to do wpisania na prywatnej stronie dyskusji nowo zarejestrowanej osoby powitania, a także informacji o tym, jakie obowiązują zasady współpracy, w jaki sposób można dodawać nowe treści oraz jak poruszać się po projekcie. Rozwiązanie to powstało samorzutnie i spotkało się z rosnącą aprobatą społeczności. W sierpniu 2005 r. stworzono „komitet powitalny”, czyli miejsce, w którym zebrano informacje o rodzajach powitań (w zależności od tego czy witana osoba jest anonimowa, czy zarejestrowana) oraz o tych, którzy uczestniczą w tym działaniu. Dzięki temu, z jednej strony, instytucja witania stała się względnie trwała, niezależnie od zaangażowania osób, które pierwotnie ten zwyczaj propagowały. Z drugiej zaś strony dzięki niej jeszcze mocniej utrwalane są podstawowe zasady, z którymi wszyscy mogą się zapoznać już na samym początku działalności w Wikipedii.

Społeczność uznaje zasady podstawowe za fundament, na którym opiera się organizacja. Jest to środek mający na celu zapobieżenie chaosowi, o który stosunkowo łatwo w projekcie *open source*. Edytujący byli przekonani, że w danej chwili istnieje porządek, który zostanie zburzony przez wzrost

popularności Wikipedii i związany z tym napływ nowych osób do projektu. Przykładem takiego myślenia może być wypowiedź jednego z Wikipedystów na liście dyskusyjnej podczas konwersacji dotyczącej propozycji usankcjonowania funkcji opiekunów konkretnych haseł:

Wiki 1 (21.01.2004): Ważne, żeby coś zrobić w tej sprawie już teraz, kiedy jeszcze nie jest za późno i Wikipedia utrzymuje jako taki poziom.

Jak się okazało, mimo ciągłego dołączania nowych użytkowników do grupy edytujących, rozwój projektu przebiegał przynajmniej tak samo sprawnie jak wcześniej. Było to spowodowane szybkim wcielaniem w życie przez wszystkich użytkowników podstawowych reguł dotyczących współpracy, które były w dużym stopniu zinstytucjonalizowane.

Odwołując się do przytoczonego wcześniej modelu instytucjonalizacji, można stwierdzić, że zasady podstawowe osiągnęły etap sedymentacji. Dzięki temu, że istnieją one od momentu stworzenia organizacji, są z uwagi na swoją historyczność zobiektywizowane – oderwane od tych, którzy je wdrożyli, a także głęboko zakorzenione w świadomości społeczności skupionej wokół Wikipedii.

5.1. Głosowania

Od czasu uruchomienia polskiej edycji Wikipedii decyzje podejmowano w dyskusji, często zakończonych głosowaniem nad daną sprawą. Była to adopcja rozwiązania z edycji anglojęzycznej. Głosowania od zawsze wywoływały kontrowersje. Miało to swoje podłoże w instytucjonalnych aspektach projektu. Problemem było, z jednej strony, przekonanie wszystkich Wikipedystów o tym, że wszelkie ustalenia powinny być podejmowane w drodze konsensusu. Z drugiej zaś strony to, że trzeba było go w jakiś sposób zdefiniować, ponieważ nie w każdym przypadku możliwe było zaaprobowanie danego rozwiązania jednogłośnie – przez wszystkich zainteresowanych.

Głosowania można było uznać za rozwiązanie zinstytucjonalizowane, lecz w stopniu znacznie mniejszym niż należący do zasad podstawowych konsensus. W tym przypadku, edytujący Wikipedię uważali, że jest to oczywista metoda podejmowania decyzji. Nie było jednak pełnej zgody co do tego, w jakich sprawach i w jaki sposób powinno się z niej korzystać. W 2005 r. zaproponowano utworzenie strony, na której zebrane byłyby wszystkie toczące się w danym momencie głosowania. I tak, znalazły się na niej m.in. głosowania w sprawie przyznania uprawnień administratorów, stron i grafik do usunięcia oraz dotyczące artykułów i grafik na medal.

To właśnie rozwiązanie zdecydowano się wprowadzić. Wkrótce po tej decyzji problematyczna stała się kwestia tego, na co można głosować i według jakich reguł. Jak stwierdził jeden z użytkowników:

Wiki 5 (1.05.2005): Głosowań okazuje się nie unikniemy. Jest to chyba jedyne rozwiązanie przy wzrastającej liczbie Wikipedystów. Są pewne rzeczy wymagające uregulowania. Żeby do tego przystąpić, potrzebna jest jasność, jak ma wyglądać i jaką ma mieć moc głosowanie.

Wikipedysta ten reprezentował postawę podzielaną przez inne osoby aktywnie działające w organizacji. Wszyscy zgadzali się w dyskusjach, że głosowania są konieczne. Jednocześnie jednak społeczność nie była w stanie znaleźć rozwiązania, które przyjęto by na zasadzie konsensusu. Warto odnotować, że do dziś nie wypracowano wspólnego stanowiska w tej sprawie.

Analiza tej kwestii – przez pryzmat modelu Tolbert i Zucker (1999) – pozwala stwierdzić, że proces instytucjonalizacji głosowań od wczesnego etapu rozwoju Wikipedii znajduje się w fazie habitualizacji. Funkcjonują one w oderwaniu od konkretnych jednostek, cechuje je ciągłość historyczna, członkowie społeczności za ich pomocą decydują o ważnych dla projektu kwestiach. Jednocześnie, mimo świadomości dużego znaczenia tego rozwiązania dla rozwoju organizacji, nie osiągnięto porozumienia co do jego ostatecznego kształtu. Jediną cechą, która może sugerować, że głosowania znajdują się w fazie półinstytucjonalizacji, jest duża znajomość tego mechanizmu podejmowania decyzji wśród Wikipedystów.

5.2. Uprawnienia administratora

Od początku istnienia polskiej Wikipedii wśród użytkowników obecni są tzw. administratorzy. Jest to grupa osób posiadająca m.in. uprawnienia do kasowania stron, wprowadzania blokady edycji artykułów oraz blokowania tych, którzy niszczą treści. Taki podział edytujących został przeniesiony z Wikipedii anglojęzycznej.

W przeszłości, o ile w kwestii ogólnych obowiązków należących do przedstawicieli tej grupy panowała zgoda, to różnie postrzegano konkretne działania, jakie powinien wykonywać każdy administrator. Przykładem różnic w poglądach dotyczących tego zagadnienia może być np. jedna z opinii wygłoszonych na liście dyskusyjnej projektu:

Wiki 6 (28.04.2006): Admin [administrator] nie ma obowiązku patrolowania OZ [strona, na której wyświetlane są ostatnie zmiany w artykułach] na przykład. Pokaż mi proszę, gdzie jest cokolwiek napisane na temat obowiązków admina, z wyjątkiem zdania „że admin ma być aktywnym uczestnikiem projektu”.

Od tego czasu jednak w odniesieniu do funkcji administratora wytworzył się w społeczności konsensus. Obecnie funkcjonuje lista uprawnień, które przysługują tej grupie. Nie zaś szczegółowa lista czynności, które każdy administrator powinien wykonywać. Tego rozwiązania nikt nie kwestionuje.

Warto zwrócić uwagę na sposób nadawania tej funkcji. Przez blisko 3,5 roku uprawnienia administratorskie przyznawano w drodze dyskusji i głosowania na liście dyskusyjnej. W styczniu 2005 r. jeden z użytkowników zaproponował przeniesienie procedury głosowań, a tym samym także przy-

znawania uprawnień administratora, na samą Wikipedię. Poniżej zaprezentowano fragment dyskusji dotyczącej tego zagadnienia:

- Wiki 2* (26.01.2005): Myślę, że powinniśmy przenieść wszelkie głosowania na Wiki.
Wiki 4: Tak, aby Wikipedysta z jednodniowym stażem głosował za tym, kto ma być adminem. Piękne...
Wiki 2: Tak samo jak Wikipedysta nowo zapisany na listę może to robić tutaj...
Wiki 4: Jednak jest różnica.
Wiki 2: Zresztą można przecież ustalić zasady co do wymaganego stażu i dokładnie opisać je na stronie do głosowania.
Wiki 4: To nie prościej tutaj? Każdy, kto tu dotarł, udowadnia tym samym zaangażowanie i chęć trochę aktywniejszego uczestnictwa. Przy okazji jest tu wygodniej i nie obciąża serwerów (...).
Wiki 3: Większość zasad już jest. Wystarczy ich teraz przestrzegać.
Wiki 4: Mówi się trudno. Klamka zapadła i przenoście. Pamiętajcie tylko, że były głosy przeciw (...).

Według jednych była to zmiana naturalna. W oczach innych jawiła się jako zburzenie dotychczasowego porządku. Skrajne opinie wynikały z odmiennej oceny tej funkcji przez Wikipedystów. Jedna grupa definiowała administratorów jako osoby wszechmocne, które do ręki dostały narzędzie władzy i niekoniecznie będą działać dla dobra projektu. Druga grupa z kolei uważała, że funkcja administratora ma charakter wyłącznie techniczny. Używali oni porównania tych uprawnień do miotły, a administratorów do dozorców, których zadaniem jest sprzątanie po innych użytkownikach (głównie wandalach).

9 lutego 2005 r. zakończyło się głosowanie w tej sprawie. W jego wyniku zmodyfikowano system wyboru administratorów. W wersji pierwotnej zainteresowana osoba zgłaszała swoją kandydaturę na liście i, w przypadku braku jakiegokolwiek sprzeciwu, po tygodniu otrzymywała uprawnienia. W nowym systemie kandydatury zaczęto ogłaszać na stronach technicznych Wikipedii, a zainteresowani użytkownicy mieli możliwość oddania głosu „za”, „przeciw” lub wstrzymującego się.

Na instytucjonalizację uprawnień administratora można patrzeć z dwóch punktów widzenia. Z jednej strony funkcja istnieje na tyle długo, że nabrała charakteru historycznego oraz została w dużym stopniu zobiektywizowana. Praktycznie wszyscy Wikipedyści są jej świadomi. Z drugiej zaś strony, jak to określono na stronie informacyjnej poświęconej administratorom, muszą oni wykonywać wszystkie operacje „w zgodzie z zasadami Wikipedii”. Z tej perspektywy obiektywizacja uprawnień jest wzmacniana dzięki odniesieniu do zasad podstawowych, co podkreśla fakt osiągnięcia przez te owe zasady fazy pełnej instytucjonalizacji.

6. Wnioski

Wikipedia – organizacja funkcjonująca w modelu *open source* – od momentu powstania podlega procesowi instytucjonalizacji. Jest on związany

z dynamicznym wzrostem ilości treści oraz wzrostem liczby użytkowników, którzy stanowią społeczność Wikipedystów. Duża część instytucji wytworzyła się samorzutnie w toku interakcji użytkowników. Zaś instytucje podstawowe – jak np. opisane zasady podstawowe czy uprawnienia administratorskie – zostały wprowadzone z zewnątrz.

Warto zauważyć, że proces instytucjonalizacji określonych struktur przebiega w Wikipedii, będącej organizacją istniejącą w Internecie, dużo szybciej niż w organizacjach tradycyjnych. Wynika to z faktu, że funkcjonuje ona w szybko zmieniającym się otoczeniu (Bourgeois i Eisenhardt 1988). Wraz z ciągłym przychodzeniem początkujących i odchodzeniem doświadczonych użytkowników generowane są pomysły dotyczące nowych struktur czy modyfikacji już istniejących.

Mimo dużej dynamiki samej organizacji, jak również jej otoczenia, pewne rozwiązania – np. zasady podstawowe – cechują się bardzo dużą stabilnością. Wynika ona z tego, że instytucje te stanowią podstawę, na której opierają się kolejne struktury. W konsekwencji występuje efekt wzajemnego wzmacniania się wszystkich powiązanych elementów.

7. Ograniczenia i propozycje dalszych badań

Przedmiotem badania była polska edycja Wikipedii. Powstała ona stosunkowo wcześniej i jest jedną z największych edycji językowych tego projektu. Z racji tego, że analiza miała charakter eksploracyjny, możliwość uogólnienia wniosków jest ograniczona – próba podobnej analizy innych edycji Wikipedii może zaowocować odmiennymi rezultatami. Jedną z przyczyn takiego stanu rzeczy może być złożoność konkretnej organizacji. Dla przykładu: Polska wersja w połowie 2010 r. liczyła około 710 000 artykułów, nad którymi czuwała grupa 167 administratorów. Z kolei edycja angielska zawierała ponad 3,3 mln artykułów, a porządku pilnowały tam 1732 osoby.

W czerwcu 2010 r. 32 edycje językowe Wikipedii miały ponad 100 000 artykułów (Wikistats 2010). We wszystkich tych organizacjach, z racji wielkości i dużej liczby Wikipedystów, muszą istnieć pewne instytucje. W jakim stopniu zinstytucjonalizowane zostały w nich zasady podstawowe? Jakie istnieją tam instytucje specyficzne dla danej edycji? Co wpływa na tworzenie nowych struktur instytucjonalnych w tych projektach? Ciekawe wydaje się również przeprowadzenie badania podobnego do przedstawionego w niniejszym artykule, lecz przy wykorzystaniu odmiennych metod, na przykład wywiadów swobodnych.

Informacje o autorze

Mgr Mikołaj Rogiński – doktorant Akademii Leona Koźmińskiego w Warszawie.
E-mail: mikolaj.roginski@gmail.com.

Przypisy

- ¹ W dalszej części termin „organizacja” używany jest zamiennie z terminem „projekt”.
- ² Pod uwagę brani są Wikipedyści, którzy dokonywali przynajmniej 5 edycji miesięcznie.
- ³ „Pokolenie” jest w tym przypadku rozumiane jako grupa aktywnie działających w danym czasie osób.

Bibliografia

- Alexa.com 2010. *Alexa: the Web Information Company*, <http://www.alexacom.com>, dostęp 7.06.2010.
- Berger, P. i T. Luckmann 2010. *Spoleczne tworzenie rzeczywistości*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Bogdanowych, A. 2007. *Virtual Institutions*, nieopublikowana rozprawa doktorska, Sydney: University of Technology.
- Burrell, G. i G. Morgan 1979. *Sociological paradigms and organizational analysis*, London: Heinemann.
- Bourgeois, J.T., III i K. Eisenhardt 1988. Strategic Decision Processes in High Velocity Environments: Four Cases in the Microcomputer Industry. *Management Science*, nr 7 (34), s. 816–835.
- Goode, S. 2005. *Something for nothing: management rejection of open source software in Australia's top firms*. *Information and Management*, nr 5 (42), s. 669–681.
- Gąciarz, B. 2004. *Instytucjonalizacja samorządności. Aktorzy i efekty*, Warszawa: IFiS PAN.
- Hung, S.C. 2000. *Institutions and systems of innovation: an empirical analysis of Taiwan's personal computer competitiveness*. *Technology in Society*, nr 2 (22), s. 175–187.
- Konecki, K. 2000. *Studia z metodologii badań jakościowych. Teoria ugruntowana*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Kostera, M. 2003. *Antropologia organizacji. Metodologia badań terenowych*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Kostera, M., Kownacki, S. i A. Szumski 2002. *Zachowania organizacyjne: motywacja, przywództwo, kultura organizacyjna*, w: A.K. Koźmiński i W. Piotrowski (red.) *Zarządzanie: Teoria i praktyka*, s. 311–395. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Marshall, C. i G.B. Rossman 2006. *Designing Qualitative Research*, Thousand Oaks–London–New Delhi: Sage Publications.
- Mateos-García, J. i W.E. Steinmueller 2003. *The Open Source Way of Working: A New Paradigm for the Division of Labour in Software Development? SPRU Electronic Working Paper Series*, nr 92. SPRU – Science and Technology Policy Research, Sussex: University of Sussex.
- Mateos-García, J. i W.E. Steinmueller 2008. *The institutions of open source software: Examining the Debian community*. *Information Economics and Policy*, nr 4 (20), s. 333–344.
- Merges, R.P. 2004. *From Medieval Guilds to Open Source Software: Informal Norms, Appropriability Institutions, and Innovation*, *Conference on the Legal History of Intellectual Property*, Madison.
- Muller-Seitz, G. i G. Reger. 2010. „Wikipedia. The Free Encyclopedia” as a Role Model? Lessons for Open Innovation from an Exploratory Examination of the Supposed Democratic-anarchic Nature of Wikipedia. *International Journal of Technology Management*, nr 3/4 (52), s. 457–476.
- North, D.C. 1990. *Institutions, institutional change, and economic performance*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Raymond, E. 1999. *The cathedral and the bazaar. Knowledge, Technology and Policy*, nr 3 (12), s. 23–49.

- Scott, W.R. 2001. *Institutions and organizations*, Thousand Oaks: Sage.
- Szpunar, M. 2008. *Internet a kultura daru: fenomen ruchu open source*, w: I.S. Fiut (red.) *Filozoficzne i kulturoznawcze rozważania o duchowości i komunikowaniu, Idee i Myśliciele*, t. 10, s. 99–112. Kraków: AGH.
- Tenenberg, J. 2008. *An institutional analysis of software teams. International Journal of Human-Computer Studies*, nr 7 (66), s. 484–494.
- Tolbert, P. i L.G. Zucker 1999. The Institutionalization of Institutional Theory, w: S.R. Clegg i C. Hardy (red.) *Studying Organization: Theory and Method*, s. 169–184. London: Sage.
- Tomaszewski, A. 2009. *Open Source – przykład modelu organizacji funkcjonującej w warunkach dużej zmienności. Przegląd organizacji*, nr 5 (84), s. 19–22.
- Wikistats. 2010. *Wikimedia Statistics*, <http://stats.wikimedia.org/PL/>, dostęp 7.06.2010.